

УДК: 349.2-047.26-047.64(477):006.032

DOI: 10.15587/2523-4153.2023.283474

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАГЛЯДУ І КОНТРОЛЮ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА

Г. В. Терела

The purpose of the article is to study the state and trends in the development of organizational and legal support for supervision and control of compliance with labor law in Ukraine through the prism of international standards. To achieve the goal there are defined the following tasks: to reveal the content and meaning of the concept for the integrated system of labor inspection; characterize the impact of international standards on the organizational and legal provision of supervision and control over compliance with labor law in Ukraine; determine the trends in the development of organizational and legal support for supervision and control in the field of labor. There were used general philosophical method of dialectics, systemic and structural-functional general scientific methods, hermeneutic, formal-legal and prognostic special-legal methods during the research. Their combination made it possible to investigate the content and purpose of the integrated approach to labor inspection, initiated and supported by the International Labor Organization. Such an approach covers occupational safety and hygiene, labor relations, working conditions, and provides for the formation of a complete system of labor inspection with the integration of its administrative, procedural and technical elements through simultaneous implementation of measures at the international, national (state), industry (sectoral) and production (local, operational) levels to increase the effectiveness of labor rights protection. The trends of the organizational and legal provision for supervision and control over compliance with the labor law in Ukraine were analyzed from the point of view of the analysis for the legal instruments of the mentioned levels. Firstly, functional integration/concentration of functions in a single state labor inspection service. Secondly, coordination and consolidation of the efforts of the State Labor Service, state bodies that have joint tasks with the labor inspectorate, local self-government bodies, and social partners. Thirdly, modernization of the national system of managing the safety of workers at work based on the principles of proactivity, prevention of industrial risks, and strengthening the role of the employer's internal control in ensuring proper, safe, and dignified working conditions. Fourthly, there is a tendency to expand the practice of combining surveillance (control) measures with preventive, informational, advisory, and analytical efforts

Keywords: labor law, supervision, control, international standards, labor inspection, integrated labor inspection system (ILIS)

How to cite:

Terela, H. (2023). Organizational and legal provision for supervision and control over compliance with labor law in Ukraine: international standards and national practice. ScienceRise: Juridical Science, 4 (26), 19–26. doi: <http://doi.org/10.15587/2523-4153.2023.283474>

© The Author(s) 2023

This is an open access article under the Creative Commons CC BY license hydrate

1. Вступ

Інститут нагляду і контролю у сфері праці покликаний за своїм призначенням гарантувати відповідність діяльності усіх суб'єктів трудових правовідносин установленим державою критеріям, що спрямовані на створення таких умов, які б сприяли підвищенню продуктивності праці та дотриманню соціальних стандартів. Це питання загострюється на фоні негативних проявів глобалізації, зрощених на ідеологічній базі неолібералізму, з такими наслідками в соціально-трудовій сфері, як прекарізація, флексибілізація, зростання тіньової зайнятості та безробіття. Водночас, не в останню чергу під впливом ідеї соціалізації права, антропоцентричних теорій гуманізації праці, виробничої демократії, соціального діалогу, новою парадигмою XXI ст. утверджується ідеологія сталого розвитку, в межах якої формується концепція гідної праці. Базовим інструментом реалізації останньої, за визначенням Міжнародної організації праці (далі – МОП), є інспекція праці як складова системи адміністрації праці. Разом з тим організаційно-правове забезпечення діяльності інспекції праці в умовах глобалізації та супроводжуючих викликів сфери зай-

нятості потребує нових концептуальних підходів та юридичних механізмів їх впровадження як на міжнародному, так і на національному рівнях.

2. Літературний огляд

Різні аспекти дослідження міжнародних та європейських стандартів щодо організаційно-правового забезпечення нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю привертала увагу багатьох українських та зарубіжних вчених. До характеристики міжнародно-правових актів, які визначають статус інспекцій праці, зверталися Д. В. Бурлаченко [1], Л. В. Мелех, Б. В. Мелех [2] та інші. О. Г. Середа аналізувала стан правового регулювання нагляду і контролю в контексті дослідження державного механізму захисту прав працівників в умовах інтеграції України до Європейського Союзу [3]. Вплив міжнародних стандартів та стандартів ЄС на державну політику в сфері охорони праці, зокрема, щодо організації інспекцій праці, досліджувала Ю. Ю. Івчук [4].

Американський вчений, експерт у сфері зайнятості та ринку праці Девід Вейл акцентує на приверненні МОП уваги до доцільності інтеграції функції нагляду та контролю за інспекціями праці, посиленні їх взаємодії з іншими інституціями, а також до необхідності підвищення кваліфікації інспекторів праці задля можливості виконання дедалі складніших завдань та заходів, пов'язаних із процедурами розслідування, судового переслідування та покарання за порушення трудового законодавства. Водночас вчений вважає, що таких заходів недостатньо, та обґрунтовує принципи пріоритетизації, стримування, сталості та досягнення системного ефекту в діяльності інспекцій праці [5]. Орлі Лобель обґрунтовує концепцію «третього шляху управління» у сфері охорони праці, що передбачає динамічну інтеграцію функцій «державних установ, приватної промисловості та бенефіціарів соціального регулювання» [6]. Наявність активного обговорення вітчизняними та зарубіжними вченими питання адміністрації праці, включаючи організацію інспекції праці в нових умовах, тільки підкреслює актуальність тематики та дискусійність окремих положень. Зокрема, є потреба у дослідженні стану та тенденцій організаційно-правового забезпечення нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю в Україні з урахуванням ініційованого та підтримуваного МОП підходу щодо доцільності формування інтегрованої системи інспекції праці (ILIS).

3. Мета і завдання дослідження

Мета дослідження – проаналізувати стан та тенденції розвитку організаційно-правового забезпечення нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю в Україні крізь призму міжнародних стандартів.

Для досягнення поставленої мети визначені такі завдання:

1. розкрити зміст та значення концепції інтегрованої системи інспекції праці;
2. охарактеризувати вплив міжнародних стандартів на організаційно-правове забезпечення нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю в Україні;
3. визначити тенденції розвитку організаційно-правового забезпечення нагляду і контролю у сфері праці.

4. Матеріали і методи

Для досягнення мети дослідження використовувалися національні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, що визначають організаційно-правові засади інспекції праці, конвенції Міжнародної організації праці, директиви Ради (Європейського Союзу (далі – ЄС)), а також рекомендаційні рішення, розроблені міжнародною спільнотою, положення яких носять концептуальний характер для формування сучасної правової бази нагляду і контролю за дотриманням трудового законодавства.

Використання дослідницьких методів визначалося поставленою метою та завданнями. Загальнофілософський метод діалектики уможливив цілісність динамічного пізнання організаційно-правових основ нагляду і контролю за дотриманням трудового законодавства в розвитку через призму міжнародних стандартів. Системний та структурно-функціональний методи надали можливість охарактеризувати складові моделі інтегрованої системи інспекції праці у їх взаємозв'язку та взаємовпливові як по горизонталі (адміністративна, процедурна, технічна інтеграція), так і по вертикалі (міжнародний, національний, галузевий та виробничий рівні впровадження). Герменевтичний метод, що використовувався при тлумаченні правових джерел, дозволив з'ясувати вплив міжнародних стандартів на формування національного законодавства щодо статусу органів та порядку здійснення заходів нагляду (контролю) у комплексі з превентивними, інформаційно-консультативними та аналітичними заходами. Прогностичний метод послугував базою для визначення тенденцій розвитку організаційно-правового забезпечення нагляду і контролю у сфері праці.

5. Результати дослідження та їх обговорення

Вагомою міжнародною подією, що концептуально визначила перспективи подальшого розвитку інспекцій праці в умовах глобалізації стала Міжнародна конференція праці «Єдність поза межами відмінностей: Необхідність інтегрованої системи інспекції праці», яка відбулася 11 березня 2005 р. в Люксембурзі. У Підсумковому звіті конференції була виписана доцільність організації інтегрованої системи інспекції праці (Integrated Labor Inspection System (ILIS)), що в теоретичному значенні передбачає цілісну, узгоджену та гнучку концепцію, яка містить такі елементи, як адміністративна, процедурна та технічна інтеграція [7].

Процес створення інтегрованої системи інспекції праці передбачає втілення заходів на чотирьох рівнях: міжнародному, національному (державному), галузевому (секторальному), місцевому (операційному, виробничому). Схематично такі рівні відображені на рис. 1.

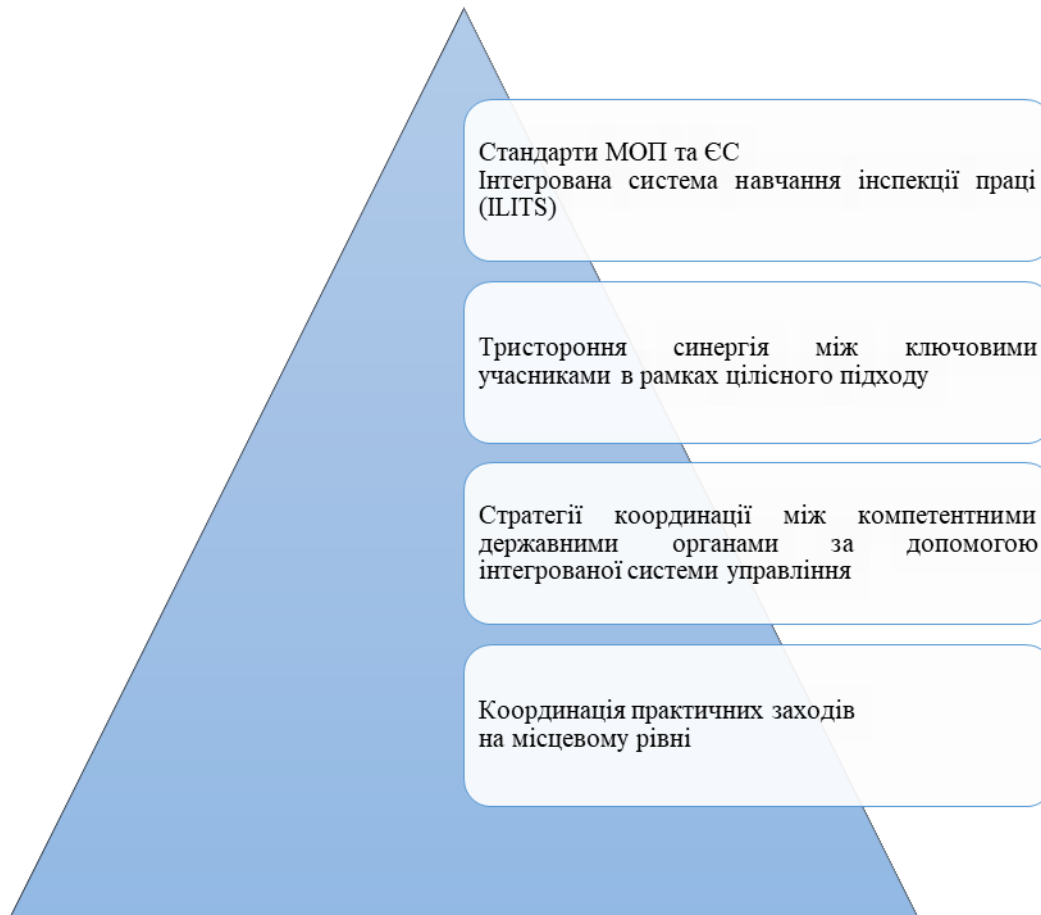

Рис. 1. Процес створення інтегрованої системи інспекції праці [7]

На першому (вищому) рівні відповідальними суб'єктами є інституції ООН, насамперед МОП, як провідники глобальної політики, складовими якої, в свою чергу, є суспільна злагода, культура добробуту та безпеки працівників, право на гідну працю. Правовими інструментами вищого рівня є міжнародні та європейські правові стандарти [7]. Важливого значення набула також концепція Інтегрованої системи навчання інспекції праці (Integrated Labour Inspection Training System (ILITS)), яка сформувалася під час реалізації в Болгарії (1999 р.) проекту МОП щодо сприяння реформуванню трудового законодавства загалом та системи інспекції праці зокрема. Для оптимізації роботи інспекторів праці була розроблена інтегрована система навчання за принципом «один інспектор – одна перевірка» задля можливості фахового здійснення комплексних інспекційних відвідувань, включаючи профілактичні заходи. Що важливо, за результатами проведених заходів Комітет старших інспекторів праці ЄС визнав, що Болгарія відповідає усім критеріям для вступу до ЄС у сфері інспекції праці [8]. Україна, до речі, стала першою країною, для якої навчальний курс підготовки інспекторів праці перекладено національною мовою та презентовано 24 березня 2023 р. в рамках реалізації проекту ЄС-МОП «На шляху до безпечної, здорової та задекларованої праці в Україні» [9].

На другому рівні – стратегічний рівень держав-членів МОП. Суб'єктами його реалізації є міністерства, організації роботодавців, профспілки. Інструментами третього рівня є соціальний

діалог, трипартизм на національному рівні, постійно діючі комісії з питань охорони праці та умов праці, регіональні структури.

Третій рівень – галузевий (секторальний). Суб'єктами є уповноважені органи, що діють в межах визначеної законодавством компетенції. Юридичними інструментами є спеціалізовані конвенції МОП та директиви ЄС. Стосовно конвенцій МОП, мова йде про такі ратифіковані Україною міжнародні акти: Конвенція МОП № 81 1947 р. про інспекцію праці у промисловості й торгівлі [10], Конвенція МОП № 129 1969 р. про інспекцію праці в сільському господарстві [11], Конвенція МОП № 155 1981 р. про безпеку й гігієну праці та виробниче середовище [12], Конвенція МОП № 176 1995 р. про безпеку та гігієну праці в шахтах [13], Конвенція МОП № 184 2001 р. про безпеку та гігієну праці в сільському господарстві [14], Конвенція МОП № 161 1985 р. про служби гігієни праці [15]. Водночас підписаними, але не ратифікованими, залишаються Конвенція МОП № 170 1990 р. про безпеку в застосуванні хімічних речовин на виробництві [16] та Конвенція МОП № 178 1996 р. про інспекцію умов праці та побуту моряків [17]. Разом з тим, варто відзначити, що проект Закону № 0208 від 12.06.2023 р. про ратифікацію Конвенції про безпеку в застосуванні хімічних речовин на виробництві подано на розгляд до Верховної Ради України [18].

Враховуючи євроінтеграційні прагнення України щодо наближення законодавства до *acquis* ЄС, важливими юридичними інструментами заходів формування інтегрованої системи інспекцій праці є врахування положень директив ЄС у законотворчій діяльності. Йдеться, насамперед, про Директиву Ради № 89/391/ЄЕС від 12 червня 1989 р. про запровадження заходів, покликаних заохочувати до покращення безпеки та охорони здоров'я працівників на роботі [19], Директиву Ради № 89/654/ЄЕС від 30 листопада 1989 р. щодо мінімальних вимог до безпеки та охорони здоров'я на робочому місці [20], Директиву Ради № 83/477/ЄЕС від 19 вересня 1983 р. про захист працівників від ризиків, пов'язаних із впливом азбесту на роботі [21], Директиву Ради № 92/85/ЄЕС про вжиття заходів з поліпшення безпеки та охорони здоров'я на виробництві вагітних працівниць, працівниць, які нещодавно народили, або годують [22], Директиву Європейського Парламенту і Ради № 2004/37/ЄЕС від 29 квітня 2004 р. про захист працівників від ризиків, пов'язаних з ураженням канцерогенами або мутагенами на роботі [23].

На четвертому (нижчому), операційному (виробничому) рівні суб'єктами є інспектори, акредитовані контролюючі організації, фірми та адміністрації (служби охорони праці підприємства, представництва працівників, служби соціального діалогу, референти (консультанти) з охорони праці, координатори з мобільних робочих місць тощо). Інструментами є інспектування, моніторинг.

Зупиняючись на характеристиці міжнародного рівня процесу створення інтегрованої системи інспекції праці, варто акцентувати на значенні концепції сталого розвитку як нової парадигми ХХІ ст., яка стала, в свою чергу, підґрунтям концепції гідної праці. Провідником останньої виступає МОП, взявши на себе зобов'язання сприяти державам у впровадженні цілей та принципів, задекларованих у Філадельфійській декларації 1944 р., Декларації про основоположні принципи і права у сфері праці 1998 р. та Декларації про соціальну справедливість в цілях справедливої глобалізації 2008 р.

Перша Програма гідної праці МОП для України була реалізована в 2006–2007 рр., започаткувавши співпрацю між МОП та Україною з виконання тематичних програм, які продовжуються дотепер, слугуючи орієнтиром для впровадження міжнародних стандартів у правотворчу та правозастосовну практику в Україні. Звіти про виконання таких програм є, в свою чергу, об'єктом міжнародного моніторингу за виконанням Україною своїх зобов'язань.

У 2007 р. за наслідками першого звіту Кабінету Міністрів України у порядку міжнародного моніторингу Комітет експертів із застосування конвенцій та рекомендацій МОП відзначив: 1) існування трьох незалежних інспекцій праці під управлінням трьох різних органів державної влади (Держнаглядпраці, Держгірпромнагляд та Держсанепідемнагляд); 2) наміри уряду створити об'єднану інспекційну систему, яка забезпечуватиме нагляд і контроль за дотриманням як загальних умов праці, так і з безпеки та гігієни праці; 3) потребу в забезпеченні діяльності інспекцій праці (стосовно навчання інспекторів, обладнання, транспортних засобів); 4) низьку ефективність інспекції: у 2008 р. обстежено лише 5 відсотків робочих місць, що мали пройти інспекцію.

В Україні першим кроком до створення інспекції праці на засадах інтеграції функцій можна вважати утворення Державної інспекції України з питань праці (Держпраці) в статусі центрального органу виконавчої влади згідно Указу Президента від 6 квітня 2011 р. [24]. Держпраці, окрім нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю, набула повноважень здійснювати частково контроль за дотриманням охорони праці, зокрема, умов праці жінок, молоді та інвалідів, надання пільг і компенсацій за важкі та шкідливі умови праці, забезпечення спецодягом, засобами індивідуального захисту тощо.

Відповідно до Указу Президента від 16 січня 2013 р. підпункт 3 пункту 4 Положення про Державну інспекцію з питань праці було викладено в новій редакції [25]. Держпраці додатково отримала право здійснювати державний нагляд та контроль за додержанням вимог законодавства про зайнятість населення з питань дотримання прав громадян під час прийому на роботу та звіль-

нення; використання праці іноземців та осіб без громадянства; дотримання прав і гарантій стосовно працевлаштування громадян, що мають додаткові гарантії в сприянні працевлаштуванню. Окрім того, Держпраці отримала право здійснювати контроль за додержанням вимог законодавства про рекламу щодо реклами про вакансії (прийом на роботу) (підпункт 3¹ пункту 4).

Наступним кроком формування інтегрованої системи нагляду і контролю стало утворення в 2015 р. Державної служби України з питань праці в статусі центрального органу виконавчої влади, наділеного широкими повноваженнями щодо нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування [26].

Варто підкреслити, що створення системи інтегрованої інспекції забезпечується не простим об'єднанням інспектуючих органів, а системністю інспекційної діяльності, що, в свою чергу, передбачає координацію діяльності інших органів влади, органів місцевого самоврядування та громадськості в цій сфері. Так, Наказом Міністерства соціальної політики від 2 липня 2014 р. затверджений Порядок взаємодії Держпраці, виконавчих органів міських рад міст обласного значення та сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад та державної служби зайнятості (далі – ДСЗ), в результаті чого вони отримали право взаємодіяти як на центральному, так і на територіальному рівні, з-поміж іншого, шляхом проведення спільних перевірок з питань, що належать до компетенції сторін [27]. Окрім того, з метою забезпечення належної організації державного контролю за додержанням законодавства про зайнятість населення сторони зобов'язуються надавати одна одній всю необхідну інформацію, визначену пунктом 4 названого Положення.

Євроінтеграційним законопроектом «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав осіб з інвалідністю на працю» № 5344-д від 18 листопада 2022 р. передбачається здійснення державного контролю за додержанням законодавства за дотриманням прав осіб з інвалідністю в частині їх працевлаштування Держпраці, ДСЗ та Національною соціальною сервісною службою України в межах повноважень названих органів [28], що потребуватиме затвердження порядку їх взаємодії.

Координація діяльності Держпраці з державними органами передбачається не лише на рівні нормативно-правових актів, але й на рівні угод про співпрацю. Так, відповідно до Меморандуму про співробітництво між Державною службою України з питань праці та Міністерством юстиції України від 21 січня 2019 р. сторони домовилися координувати дії щодо організації проведення інспекційних відвідувань інспекторами праці на підставі повідомлення державних виконавців щодо встановлених під час здійснення виконавчого провадження фактів виявлення неоформлених трудових відносин, інших порушень трудового законодавства [29].

Реалізація принципу інтеграції як на загальнодержавному, так і на галузевому рівнях, передбачає координацію діяльності Держпраці та соціальних партнерів. Такий формальний механізм, як меморандуми та протоколи про співпрацю, рекомендований для застосування в Керівних настановах МОП щодо загальних принципів інспекції праці [30]. Варто підкреслити, що така співпраця, яка здійснюється з метою обміну інформацією, реалізації спільних програм, не припиняється в умовах воєнного стану. Для прикладу, 25 жовтня 2022 р. укладений «Меморандум про співпрацю між Державною службою України з питань праці та Професійною спілкою працівників будівництва і промисловості будівельних матеріалів України», що ілюструє захід на галузевому рівні. В Меморандумі сторони прописали, з-поміж іншого, прагнення «посилити дієвість державного нагляду (контролю) та громадського контролю за додержанням роботодавцями вимог законодавства про працю та охорону праці» на засадах партнерства, соціального діалогу та взаємної відповідальності, організаційних принципах систематичної комунікації та координації спільної діяльності [31]. Одним із напрямів співпраці є моніторинг стану охорони праці, найбільш характерних порушень трудового законодавства, стану виробничого травматизму. Окрім того, це проведення спільних превентивних заходів, спрямованих на стимулювання дотримання роботодавцями вимог трудового законодавства, проведення спільної інформаційно-роз'яснювальної роботи. І хоча Меморандум не покладає на жодну зі сторін фінансових та майнових зобов'язань, все ж засвідчує наміри, привертає увагу до проблем, які потребують суспільної уваги, зобов'язує сторони надавати інформацію, визначає основоположні ідеї (принципи), на яких ґрунтується співробітництво сторін, ілюструючи перехід «від командно-контрольної моделі регулювання ризиків до моделі управління, яка сприяє державно-приватному партнерству, заохочує галузеву співпрацю та забезпечує гнучкість у реалізації політики» [6].

Слід зауважити, що необхідність співпраці (координації дій) між державними службами інспекцій праці, іншими зацікавленими державними органами, представниками працівників та роботодавців тривалий час обґрунтовувалася вченими разом з акцентуванням уваги на внутрішньому та соціально-партнерському контролі, розвитку культури безпеки. Так, Орлі Лобель акцентує, що «за певного набору умов безпека може бути перетворена на спільний інтерес і інтегрована в основні цілі виробничих підприємств», а ціль регуляторного органу «полягає в тому, щоб визначити ці умови, підтримувати їх і використовувати, а також розпізнавати випадки їх відсутності» [6].

За таких умов тенденцією організаційно-правового забезпечення нагляду та контролю на виробничому рівні є «модернізація національної системи управління безпекою працівників на роботі на принципах проактивності та запобігання виробничим ризикам» [32], посилення ролі внутрішнього контролю роботодавця за забезпеченням належних, безпечних та гідних умов праці, що відповідає європейським стандартам, зокрема, вимогам Директиви Ради про запровадження заходів, покликаних заохочувати до покращення безпеки та охорони здоров'я працівників на роботі № 89/391/ЄЕС [19]. Так, відповідно до приписів норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню)» від 16 листопада 2022 р. «роботодавець зобов'язаний вживати заходів для забезпечення безпеки і захисту фізичного та психічного здоров'я працівників, здійснювати профілактику ризиків та напруги на робочому місці, проводити інформаційні, навчальні та організаційні заходи щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню)» [33].

Для України, в умовах повномасштабної війни, життєво важливим є продовження реформування законодавства та модернізації державних інституцій з урахуванням необхідності узгодження національного законодавства з *acquis* ЄС. Нормативно-правова база з безпеки та гігієни праці та інституційних механізмів її забезпечення, що відповідає міжнародним і європейським правовим стандартам, є першочерговою умовою належного функціонування національної системи інспекції праці. В «Аналітичному звіті до Повідомлення Комісії для Європейського Парламенту, Європейської Ради та Ради Висновку Європейської Комісії щодо заявки України на членство в Європейському Союзі» від 01.02.2023 р. відзначено наявні обмеження в сфері нагляду за дотриманням трудового законодавства, які не відповідають положенням конвенцій МОП № 81 та № 129 [34]. Це зумовлює доцільність подальших досліджень складових концепції інтегрованої системи інспекції праці задля оптимального закріплення на законодавчому рівні правового статусу інспекції праці та забезпечення ефективної контрольно-наглядової діяльності з метою захисту трудових прав.

6. Висновки

1. Основою процесу формування інтегрованої системи інспекції праці є ініційований та підтримуваний МОП підхід до інспекції праці, що охоплює безпеку та гігієну праці, трудові відносини, умови праці, передбачаючи синхронне втілення заходів на міжнародному, національному (державному), галузевому (секторальному) та виробничому (місцевому, операційному) рівнях задля підвищення ефективності захисту трудових прав.

Інтегрована система інспекції праці у теоретичному значенні передбачає цілісну, узгоджену та гнучку концепцію, яка структурно включає адміністративну, процедурну та технічну інтеграцію. Адміністративна інтеграція передбачає концентрацію функцій щодо нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю, включаючи безпеку та гігієну праці, умови праці, в єдиній державній службі інспекції праці; координацію діяльності інспекції праці, інших уповноважених державних органів, органів місцевого самоврядування, соціальних партнерів. Процедурна інтеграція включає вдосконалення правозастосовної практики заходів нагляду (контролю) в комплексі з превентивними, інформаційно-консультативними, аналітичними заходами. Технічна інтеграція передбачає організаційно-правове забезпечення спроможності належного виконання функцій інспекцією праці, включаючи реалізацію інтегрованої системи навчання інспекції праці (ILITS).

2. Юридичними інструментами заходів формування інтегрованої системи інспекції праці на національному рівні є міжнародні та європейські стандарти, закріплені, насамперед, у спеціалізованих конвенціях МОП та директивах (ЄС), та які потребують подальшої імплементації в національне законодавство задля реалізації євроінтеграційних прагнень України в сфері адміністрації праці.

3. З позиції аналізу правових інструментів рівнів втілення заходів формування цілісної системи інспекції праці видається можливим виокремлення тенденцій організаційно-правового забезпечення нагляду і контролю. По-перше, це функціональна інтеграція, або ж концентрація функцій в єдиній державній службі інспекції праці. По-друге, координація та консолідація зусиль Держпраці, державних органів, що мають спільні завдання з інспекцією праці, органів місцевого самоврядування та соціальних партнерів. По-третє, модернізація національної системи управління безпекою працівників на роботі на принципах проактивності, запобігання виробничим ризикам, посилення ролі внутрішнього контролю роботодавця за забезпеченням належних, безпечних та гідних умов праці. По-четверте, тенденція розширення практики поєднання заходів нагляду (контролю) з превентивними, інформаційно-консультативними та аналітичними заходами.

Конфлікт інтересів

Автор декларує, що не має конфлікту інтересів стосовно даного дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в даній статті.

Фінансування

Дослідження проводилося без фінансової підтримки.

Доступність даних

Рукопис не має пов'язаних даних.

Використання засобів штучного інтелекту

Автори підтверджують, що не використовували технології штучного інтелекту при створенні представленої роботи.

Подяка

Автор висловлює подяку редакції журналу за можливість даної публікації

Література

1. Бурлаченко, Д. В. (2021). Нагляд і контроль у системі захисту трудових прав і свобод. Одеса, 184.
2. Мелех, Л. В., Мелех, Б. В. (2022). Система правового регулювання охорони праці за національним та міжнародним законодавством. Аналітично-порівняльне правознавство, 1, 104–108. Available at: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.19>
3. Серета, О. Г. (2018). Державно-правовий механізм захисту прав працівників в умовах інтеграції України до Європейського Союзу: теорія та практика. Харків: Право. 472.
4. Івчук, Ю. Ю. (2015). Державна політика України у сфері охорони праці: вплив правових стандартів ЄС. Право та інноваційне суспільство, 1, 132–137. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pric_2015_1_21
5. Weil, D. (2008). A strategic approach to labour inspection. International Labour Review, 147 (4), 349–375. <https://doi.org/10.1111/j.1564-913x.2008.00040.x>
6. Lobel, O. (2005). Interlocking Regulatory and Industrial Relations: The Governance of Workplace Safety. Administrative Law Review, San Diego Legal Studies Paper, 7–34. Available at: <https://ssrn.com/abstract=723781>
7. Unity beyond differences: the need for an Integrated Labour Inspection System (ILIS): Final report of the conference organised by the Luxembourg presidency of the Council of the European Union (2005). Luxembourg: Mondorf-les-Bains, Domaine Thermal. Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/publication/wcms_110135.pdf
8. Albracht, G., Bruckner, B., Martin Daza, F. (2006). Integrated Labour Inspection Training System (ILITS). International Labour Office, 36. Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/instructionalmaterial/wcms_110152.pdf
9. Оновлено навчальний курс для інспекторів праці (2023). Державна служба України з питань праці. Available at: <https://dsp.gov.ua/onovleno-navchalnyi-kurs-dlia-inspektoriv-pratsi/>
10. Про інспекцію праці у промисловості й торгівлі (1947). Конвенція МОП № 81. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_036#Text
11. Про інспекцію праці в сільському господарстві (1969). Конвенція МОП № 129. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_114#Text
12. Про безпеку й гігієну праці та виробниче середовище (1981). Конвенція МОП № 155. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_050#Text
13. Про безпеку та гігієну праці в шахтах (1995). Конвенція МОП № 176. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_093#Text
14. Про безпеку та гігієну праці в сільському господарстві (2001). Конвенція МОП № 184. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_504#Text
15. Про служби гігієни праці (1985). Конвенція МОП № 161. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_042#Text
16. Про безпеку в застосуванні хімічних речовин на виробництві (1990). Конвенція МОП № 170. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_009#Text
17. Про інспекцію умов праці та побуту моряків (1996). Конвенція МОП № 178. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_047#Text
18. Проект Закону про ратифікацію Конвенції про безпеку в застосуванні хімічних речовин на виробництві № 170 (2023). Проект № 0208. 12.06.2023. Available at: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42112>
19. Директива Ради про запровадження заходів, покликаних заохочувати до покращення безпеки та охорони здоров'я працівників на роботі (1989). Директива № 89/391/ЄЕС. 12.06.1989. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b23#Text
20. Директива Ради щодо мінімальних вимог до безпеки та охорони здоров'я на робочому місці (1989). Директива № 89/654/ЄЕС. 30.11.1989. Available at: https://www.ilo.org/budapest/what-we-do/projects/enhancing-labadmin-ukraine/events/WCMS_627064/lang--uk/index.htm
21. Директива Ради про захист працівників від ризиків, пов'язаних із впливом азбесту на роботі (1983). Директива № 83/477/ЄЕС. 19.09.1983. Available at: https://minjust.gov.ua/m/str_45891
22. Директива Ради про вжиття заходів з поліпшення безпеки та охорони здоров'я на виробництві вагітних працівниць, працівниць, які нещодавно народили, або годують (1992). Директива № 92/85/ЄЕС. 19.10.1992. Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---lab_admin/documents/genericdocument/wcms_749613.pdf
23. Директива Європейського Парламенту і Ради про захист працівників від ризиків, пов'язаних із контактом з канцерогенами або мутагенами на місці роботи (2004). № 2004/37/ЄЕС. 29.04.2004. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_010-04#Text

24. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади (2010). Указ Президента України № 1085/2010. 9.12.2010. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010#Text>
25. Про Державну службу зайнятості України (2013). Указ Президента України № 19/2013. 16.01.2013. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/19/2013/ed20130116#Text>
26. Положення про Державну службу України з питань праці (2015). Постанова Кабінету Міністрів України № 96. 11.12.2015. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF#Text>
27. Порядок взаємодії Державної служби України з питань праці, виконавчих органів міських рад міст обласного значення та сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад та державної служби зайнятості (2014). Наказ Міністерства соціальної політики України № 437. 02.07.2014. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0845-14#Text>
28. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав осіб з інвалідністю на працю (2022). № 5344-д. 18.11.2022. Available at: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40853>
29. Меморандум про співробітництво між Державною службою України з питань праці та Міністерством юстиції України (2019). 21.01.2019. Available at: https://dsp.gov.ua/wp-content/uploads/2021/07/memorandum_minust.pdf
30. Звіт за підсумками наради експертів для тристороннього схвалення технічних настанов щодо загальних принципів інспекції праці (2021). Доповідь Генерального директора МБП. Перша додаткова доповідь. Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/meetingdocument/wcms_842377.pdf
31. Меморандум про співпрацю між Державною службою України з питань праці та Професійною спілкою працівників будівництва і промисловості будівельних матеріалів України (2022). 16.08.2022. Available at: <https://dsp.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/memorandum-profesijna-spilka-pracivnykiv-budivnytva.pdf>
32. Інформація про реформу на ринку праці. Міністерство економіки України. Available at: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=596eb7ae-1738-4939-8e80-ae3b4f57ddec&title=InformatsiiaProReformuRinkuPratsi>
33. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню) (2022). Закон України № 2759-IX. 16.11.2022. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-20#Text>
34. Commission Staff Working Document. Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union. Brussels. Available at: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-02/SWD_2023_30_Ukraine.pdf

Received date 03.10.2023

Accepted date 14.12.2023

Published date 24.12.2023

Терела Галина Василівна, Кандидат історичних наук, доцент, Відділ теорії держави та права, Інститут держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук України, вул. Трьохсвятительська, 4, Київ, Україна, 01001

E-mail: terela0107@gmail.com